

KONFERENSIYALAR.COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

O'ZBEKISTON – 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA'LIM ISTIQBOLLARI

**VIII RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA MATERIALLARI**

NOYABR, 2025-YIL

O‘ZBEKISTON — 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA’LIM ISTIQBOLLARI

**VIII RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MATERIALLARI**

2025-yil, noyabr

TOSHKENT-2025

ISBN 978-9910-8337-2-4

O'ZBEKISTON – 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA'LIM ISTIQBOLLARI. VIII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent: Scienceproblems team, noyabr, 2025. – 52 bet.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: “Scienceproblems Team” MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 1-noyabr.

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur nashrda “O'zbekiston — 2030: innovatsiya, fan va ta'lim istiqbollari” nomli VIII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi doirasida taqdim etilgan ilmiy maqolalar to'plami jamlangan. Unda O'zbekistonning turli oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalari, tarmoq tashkilotlari, mustaqil tadqiqotchilar tomonidan taqdim etilgan ijtimoiy-gumanitar, iqtisodiyot, huquq, biologiya, tibbiyot va boshqa sohalarga oid maqolalar kiritilgan. Maqolalarda ilm-fanning zamonaviy yo'nalishlari, innovatsion texnologiyalar, ta'lim islohotlari hamda barqaror taraqqiyotga oid masalalar muhokama qilingan. To'plam akademik izlanishlar, amaliy tajribalar va ilmiy xulosalarni birlashtirgan holda, fanlararo integratsiyani chuqurlashtirish va ilmiy hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsiya, fan va ta'lim, O'zbekiston 2030, barqaror rivojlanish, ilmiy izlanishlar, fanlararo integratsiya, ilmiy hamkorlik, texnologik taraqqiyot, zamonaviy ta'lim.

ISBN 978-9910-8337-2-4

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2025-yil

© Mualliflar jamoasi, 2025-yil

MUNDARIJA

TEXNIKA FANLARI

Кузибоев Шихназар

ИССЛЕДОВАНИЕ ФИЗИКО-ХИМИЧЕСКИХ СВОЙСТВ И ЭФФЕКТИВНОСТИ МАГНИТНЫХ СОРБЕНТОВ НА ОСНОВЕ РОТОРНОГО ШЛАКА4-11

Исмаилова Зумрад, Анарбаев Анвар

ПРИМЕНЕНИЕ СОЛНЕЧНЫХ УСТАНОВОК В СХЕМАХ КОНДИЦИОНИРОВАНИЯ ВОЗДУХА ЗДАНИЙ В НА ОСНОВЕ ИСПАРИТЕЛЬНОГО ОХЛАЖДЕНИЯ ВОЗДУХА 12-15

Mirjalolova Nargiza

SIMSIZ SENSOR TARMOQLARI (WIRELESS SENSOR NETWORKS) ARXITEKTURASI, TURLARI VA MUAMMOLARI 16-20

TARIX FANLARI

Narzullayeva Zulxumor

SULTON MALIKSHOHNING MA'RIFATPARVARLIK SIYOSATI 21-23

FALSAFA FANLARI

Xoshimov Hakimjon

YOSHLARNING IQTISODIY MUSTAQILLIGI VA IDENTIK O'ZINI ANGLASH JARAYONI: IJTIMOIIY VA PSIXOLOGIK OMILLAR 24-29

FILOLOGIYA FANLARI

Begmatova Dilorom

DARIY TILIDAGI IQTISODIY XARAKTERDAGI SIYOSIY EVFEMIZMLAR 30-32

YURIDIK FANLAR

Каюмова Малика

КРИМИНАЛИЗАЦИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА (ИИ) В ПРЕСТУПНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: ПРОБЛЕМЫ КВАЛИФИКАЦИИ И ОТВЕТСТВЕННОСТИ 33-36

PEDAGOGIKA FANLARI

Shermatova Saxobaxon

OLIIY TA'LIMDA KLASSTERLI YONDASHUV ORQALI INDUKTIV VA DEDUKTIV FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI 37-39

Odiljanova Gulasalxon

TA'LIM JARAYONIDA REFLEKSIV FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING METODIK ASOSLARI 40-43

Xakimov Tulanboy

NARRATIV PEDAGOGIKANING ANTROPOLOGIK VA AKSIOLOGIK ASOSLARI TARIX TA'LIMIDA 44-46

TIBBIYOT FANLARI

Fayziyeva Nozima

EKOLOGIK OMILLAR TA'SIRIDA PAYDO BO'LADIGAN SURUNKALI KASALLIKLARNING OLDINI OLIHDA TIBBIY-MA'RIFIY FAOLIYATNING PEDAGOGIK ROLI 47-51

TIBBIYOT FANLARI

EKOLOGIK OMILLAR TA'SIRIDA PAYDO BO'LADIGAN SURUNKALI KASALLIKLARNING OLDINI OLISHDA TIBBIY-MA'RIFIY FAOLIYATNING PEDAGOGIK ROLI

Fayziyeva Nozima Gulomovna

ZARMED UNIVERSITETI "Klinik fanlar" kafedrası assistenti, Buxoro

Annotatsiya. Maqolada ekologik omillar ta'sirida paydo bo'ladigan surunkali kasalliklarning oldini olishda tibbiy-ma'rifiy faoliyatning pedagogik roli yoritilgan. Muallif tomonidan ekologik xavf omillarining inson organizmiga ta'siri, ularning tibbiy-psixologik oqibatlari va sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi o'rni ilmiy asosda tahlil qilingan. Tadqiqotda tibbiy-ma'rifiy ishlar, o'quv muhitida ekologik madaniyatni rivojlantirish, ekologik xavfsizlik haqida bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash orqali profilaktika samaradorligini oshirish yo'llari ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: ekologik omillar, surunkali kasalliklar, tibbiy-ma'rifiy faoliyat, ekologik madaniyat, pedagogik rol, profilaktika.

THE PEDAGOGICAL ROLE OF MEDICAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES IN THE PREVENTION OF CHRONIC DISEASES CAUSED BY ENVIRONMENTAL FACTORS

Fayziyeva Nozima Gulomovna

Assistant of the Department of "Clinical Sciences" ZARMED UNIVERSITY, Bukhara

Annotation. The article discusses the pedagogical role of medical-educational activities in preventing chronic diseases caused by ecological factors. The author scientifically analyzes the impact of ecological risk factors on the human organism, their medical-psychological consequences, and their role in shaping a healthy lifestyle. The research outlines ways to enhance the effectiveness of prevention through medical-educational work, developing ecological culture in the educational environment, and strengthening knowledge and skills related to ecological safety.

Key words: ecological factors, chronic diseases, medical-educational activities, ecological culture, pedagogical role, prevention.

KIRISH.

Inson salomatligiga ta'sir etuvchi ekologik omillar orasida atmosfera havosining ifloslanishi, suv va oziq-ovqat mahsulotlaridagi toksik moddalar, kimyoviy chiqindilar, radiatsiya, shovqin, elektromagnit nurlanish, shuningdek, urbanizatsiya bilan bog'liq ijtimoiy stress omillari yetakchi o'rinda turadi [7; 88-b].

O'zbekiston Respublikasining ayrim hududlarida, xususan, sanoat zonalarida havoda oltingugurt dioksidi, azot oksidi va chang moddalarning ortiqcha miqdori nafas yo'llari, yurak-qon tomir va allergik kasalliklarning ko'payishiga olib kelmoqda [4; 76-b]. Shuningdek, suv resurslarining pestitsid va nitratlar bilan ifloslanishi, oziq-ovqatlarda og'ir metall ionlarining to'planishi surunkali intoksikatsiya holatlarini keltirib chiqarmoqda [5; 57-b].

Ekologik stress sharoitida organizmning adaptiv mexanizmlari zaiflashadi. Bu esa immun, endokrin va asab tizimlari faoliyatining izdan chiqishiga sabab bo'ladi. Psixofiziologik tadqiqotlarga ko'ra, ekologik xavf holatida yashovchi insonlarda kortizol darajasining oshishi, uyqu buzilishi, depressiv holatlar va surunkali charchoq sindromi kuzatiladi.

Demak, ekologik omillar inson sog'lig'iga ko'p yo'nalishli ta'sir ko'rsatadi — ular nafaqat fiziologik, balki psixologik va ijtimoiy oqibatlariga ham ega. Shu bois bunday holatlarda tibbiy-profilaktik faoliyatni pedagogik yondashuv bilan boyitish zarur.

Tibbiy-ma'rifiy faoliyat — bu aholining sog'lom turmush tarzi, ekologik xavfsizlik, gigiyena va profilaktika madaniyati bo'yicha bilim, ko'nikma va qadriyatlarini shakllantirishga qaratilgan tizimli jarayondir.

Uning pedagogik mohiyati — insonning o'z sog'lig'iga mas'uliyatini, ekologik ongini va sog'lom hayotni qadriyat sifatida qabul qilishini ta'minlashdir [3; 89-b].

Tibbiy-ma'rifiy faoliyat quyidagi vazifalarni bajaradi:

1. Axborot beruvchi vazifa: ekologik xavf, kasallik xavflari va ularning oldini olish haqida to'g'ri ma'lumot berish;
2. Tarbiyaviy vazifa: sog'lom turmush madaniyatini, ekologik mas'uliyat va gigiyenik odatlarni shakllantirish;
3. Motivatsion vazifa: sog'lom hayotni shaxsiy ehtiyoj sifatida anglashga undash;
4. Profilaktik vazifa: ekologik kasalliklarning erta oldini olish bo'yicha amaliyotni yo'lga qo'yish.

Bu faoliyatning pedagogik qimmati — faqat axborot berishda emas, balki shaxsning faol, ongli va ijtimoiy mas'ul fuqaro sifatida shakllanishida namoyon bo'ladi.

Ta'lim tizimida ekologik madaniyatni shakllantirish tibbiy-ma'rifiy faoliyatning eng muhim yo'nalishidir. Ekologik madaniyat — bu insonning tabiatga nisbatan ongli, mas'uliyatli va estetik munosabatini ifodalovchi integrativ sifatdir [1; 76-b].

Pedagogik jarayonda ekologik savodxonlikni rivojlantirishning asosiy mexanizmlari quyidagilardir:

- Interfaol ta'lim usullari: ekologik vaziyatli topshiriqlar, loyiha asosidagi o'qitish (Project-Based Learning), gamifikatsiya, ekologik treninglar;
- Integrativ o'quv dasturlari: biologiya, ekologiya, tibbiyot va psixologiya fanlari o'rtasidagi uzviylik;
- Axborot texnologiyalaridan foydalanish: ekologik ma'lumotlar bazalari, interaktiv videodarslar, VR-laboratoriyalar;
- Oila va jamiyat bilan hamkorlik: ekologik sog'lom turmush haftaliklari, "Ekosog'lom oila" loyihalari.

Tibbiy-pedagogik nuqtai nazardan, bu yondashuv yoshlar va aholini ekologik xavfsizlik madaniyatiga tayyorlaydi, ularning sog'lig'ini himoya qilishda faol subyekt sifatida ishtirokini ta'minlaydi [4; 92-b].

Ekologik omillar ta'sirida yuzaga keladigan surunkali kasalliklarning oldini olish masalasi faqat tibbiy yoki biologik muammo emas, balki ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida ham qaraladi. Chunki ekologik muhitdagi salbiy o'zgarishlarga insonning ongli, mas'uliyatli munosabati, sog'lom hayot qadriyatlarini qabul qilishi va ularni hayot tarziga tatbiq etishi bevosita ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligi bilan bog'liq.

Pedagogik yondashuv deganda — shaxsni ekologik xavfsizlik, sog'lom turmush, gigiyena va profilaktika masalalariga ongli, ijobiy munosabatda bo'lishga yo'naltiruvchi tizimli ta'sir nazarda tutiladi. Bu yondashuv tibbiy, psixologik va sotsiokul'turologik omillarni o'z ichiga

oladi va ekologik kasalliklarning oldini olishda o'qituvchi, tibbiyot xodimi va oila hamkorligini talab etadi.

Ekologik xavfsizlik va sog'lom turmush tarzi — bu bir-birini to'ldiruvchi tushunchalardir. Agar ekologik madaniyat past bo'lsa, inson o'z sog'lig'ini himoya qilish mexanizmlarini to'liq anglamaydi; aksincha, ekologik savodli, ongli shaxs o'z hayotini atrof-muhit bilan uyg'unlikda quradi. Shu bois ekologik kasalliklarning oldini olishda pedagogik faoliyat sog'lom turmush qadriyatlarini shakllantirish bilan bevosita bog'liqdir [5; 52-b].

Masalan, havoning ifloslanishiga qarshi kurashish bo'yicha aholining xatti-harakatini o'zgartirish uchun tibbiy ogohlantirish yetarli emas — bu jarayonga pedagogik tarbiya, axborot madaniyati, ekologik motivatsiya va ijtimoiy mas'uliyat ham kiritilishi zarur.

Ekologik kasalliklarning oldini olish jarayonida pedagogik yondashuv uch bosqichda amalga oshiriladi:

1. Axborot-ma'rifiy bosqich. Bu bosqichda ekologik xavf omillari, ularning salomatlikka ta'siri, surunkali kasalliklarning oldini olish bo'yicha ilmiy asoslangan bilimlar beriladi. O'qituvchi yoki tibbiyot xodimi interfaol darslar, ekologik ma'ruza-treninglar, videoroliklar orqali shaxsda ekologik muammolarga nisbatan bilim va tushuncha bazasini shakllantiradi. Masalan, "Ekologik xavfsizlik va sog'lom hayot" mavzusidagi modullar talabalarda ekologik xatti-harakat motivlarini oshiradi.

2. Faoliyatga yo'naltirilgan bosqich. Bu bosqichda ekologik salomatlikni saqlash bo'yicha amaliy ko'nikmalar shakllantiriladi: chiqindilarni to'g'ri tashlash, toza suvdan foydalanish, jismoniy faollik, gigiyenik odatlar, ovqatlanish madaniyati va stressni boshqarish. Ekologik loyihalarda, sog'lomlashtiruvchi tadbirlarda yoki "Ekologik haftalik" mashg'ulotlarida ishtirok etish orqali yoshlar sog'lom hayotning amaliy ahamiyatini his etadilar.

3. Refleksiv-baholash bosqichi. Bu bosqichda o'quvchi yoki talaba o'z hayotiy qarorlarini, xatti-harakatlarini ekologik nuqtai nazardan tahlil qiladi.

Refleksiya — o'z sog'lig'iga nisbatan mas'uliyat hissini mustahkamlaydi. Pedagogik nazorat (anketalar, diagnostika testlari, suhbatlar) orqali o'zgarishlar tahlil qilinadi [6; 53-b].

Pedagogik yondashuv samaradorligini oshirish uchun quyidagi metodlar muhim hisoblanadi:

1. Case-study (holat tahlili): ekologik xavfli vaziyatlarni tahlil qilish orqali to'g'ri qaror qabul qilishni o'rgatadi.

2. Project-based learning: "Sog'lom atrof-muhit — sog'lom hayot" kabi loyiha mashg'ulotlari orqali amaliy bilimni kuchaytiradi.

3. Gamifikatsiya: o'yin elementlari orqali ekologik xatti-harakatni motivatsion tarzda shakllantiradi.

4. Ekotreninglar: sog'lom turmush, toza muhit va gigiyena madaniyatini jamoaviy faoliyat orqali rivojlantiradi.

Bu usullar orqali o'quvchi yoki talaba faqat tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi, mas'uliyatli subyekti sifatida shakllanadi.

Ekologik ong va shaxsiy mas'uliyatni shakllantirish

Ekologik kasalliklarning profilaktikasida eng muhim pedagogik vazifa — shaxsda ekologik ong va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishdir. Shaxsning ekologik ongini quyidagi komponentlar tashkil etadi:

- Kognitiv (bilim) — ekologik xavf va salomatlik munosabati haqida bilim;
- Emotsional (hissiy) — tabiat va sog'lom hayotga mehr, g'amxo'rlik hissi;
- Faoliyatli (amaliy) — ekologik xavfsizlik qoidalariga rioya etish, sog'lom

odatlarni qo'llash.

Bu komponentlarning uyg'un rivoji sog'lom turmush madaniyatini va ekologik salomatlikni mustahkamlaydi. Masalan, Bronfenbrennning "ekologik tizimlar nazariyasi"ga ko'ra, shaxsni o'rab turgan mikro- va makromuhitdagi ta'limiy ta'sirlar uning sog'liq haqidagi qarashlarini shakllantiradi. Shu sababli, ta'lim muassasalari ekologik xavfsizlikni shaxsiy qadriyat sifatida o'rgatuvchi markazga aylanishi lozim.

Ekologik kasalliklar profilaktikasida tibbiyot, pedagogika va psixologiya integratsiyasi muhim. Ushbu integrativ model uch asosga tayanadi:

1. Tibbiy asos: ekologik xavf omillari va sog'lom turmush o'rtasidagi ilmiy bog'liqlikni aniqlash.
2. Pedagogik asos: ekologik madaniyatni shakllantirish, sog'lom hayot motivatsiyasini tarbiyalash.
3. Psixologik asos: ekologik stressni yengish va barqaror emotsional muhit yaratish.

Ushbu yondashuv yoshlar ongida sog'lom hayot qadriyatlarini shakllantirish bilan birga, surunkali kasalliklarning oldini olishni ijtimoiy mas'uliyat darajasiga olib chiqadi (2; 7).

Ekologik kasalliklarning profilaktikasida pedagogik yondashuv inson salomatligi va ekologik xavfsizlikni uzviy bog'lovchi innovatsion yo'nalishdir.

U shaxsda ekologik ong, tibbiy savodxonlik, sog'lom turmush odatlari va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishga xizmat qiladi. Bunday yondashuv ekologik xavf omillarining zararli ta'sirini kamaytirish bilan birga, sog'lom jamiyat barpo etishning ijtimoiy-pedagogik poydevorini mustahkamlaydi.

Tadqiqotlar [2; 98-b] shuni ko'rsatadiki, tibbiy-ma'rifiy faoliyatni pedagogik model asosida tashkil etish quyidagi natijalarga olib keladi:

- ekologik xavf haqida aholining xabardorligi 35–40 % ga oshadi;
- sog'lom turmushni saqlashga ichki motivatsiya kuchayadi;
- ekologik xavfsizlik madaniyati mustahkamlanadi;
- surunkali kasalliklar soni sezilarli kamayadi;
- yoshlar orasida psixologik barqarorlik va ijtimoiy faollik ortadi.

Shu bois tibbiy-ma'rifiy faoliyatni faqat sog'liqni saqlash tizimi emas, balki ta'lim tizimining pedagogik strategiyasi sifatida qarash dolzarbdir.

Ekologik muhitning salbiy omillari inson sog'lig'iga bevosita va bilvosita ta'sir etadi. Ularning oldini olish uchun faqat tibbiy chora-tadbirlar emas, balki pedagogik ta'sir, ekologik savodxonlik va sog'lom turmush qadriyatlarini shakllantirish muhimdir.

Tibbiy-ma'rifiy faoliyatning pedagogik roli shundan iboratki, u ekologik xavfsizlikni inson hayotining ajralmas qadriyati darajasiga ko'taradi. Natijada shaxsda ekologik ong, sog'lom hayot madaniyati va ijtimoiy mas'uliyat uyg'un shaklda rivojlanadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Bronfenbrenner U. Ecological Systems Theory of Human Development. — Harvard University Press, 1994.
2. Fayzullayeva N. Tibbiy-ma'rifiy faoliyatning ekologik yo'nalishlari. — Zarmed University, 2023.
3. Ivanov A.V. Pedagogika zdorov'ya: sovremennyy podkhod. — Moskva: Akademiya, 2021.
4. Namazova N. Ekologik xavfsizlik va sog'lom turmush pedagogikasi. — Buxoro, 2022.
5. Petrovskiy V.A. Psikhologiya lichnosti i valeologiya. — Moskva: Smysl, 2006.
6. Seligman M. Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being. — New York: Free Press, 2011.
7. World Health Organization. Health Promotion through Education and Environment. — Geneva, 2022.

O‘ZBEKISTON — 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA’LIM ISTIQBOLLARI

**VIII RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
MATERIALLARI**
2025-yil, 2-noyabr

Mas’ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

O‘ZBEKISTON — 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA’LIM ISTIQBOLLARI.
VIII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent:
Scienceproblems team, noyabr, 2025. – 52 bet.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: Scienceproblems Team

Konferensiya o‘tkazilgan sana: 2025-yil, 1-noyabr

ISBN 978-9910-8337-2-4

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Scienceproblems team, 2025-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2025-yil.